

راهنمای جامع آپراکسی

امیرحسین عزیزی / ۳۶۵۱-گ

فصل ۱: مفاهیم پایه ای آپراکسی

تعریف آپراکسی گفتار

آپراکسی گفتار یک اختلال حرکتی گفتاری است که در آن فرد علی رغم سالم بودن عضلات گفتار، دچار مشکل در برنامه ریزی و هماهنگی حرکات مورد نیاز برای تولید صداها، هجاها و کلمات می شود. در این اختلال، مغز توانایی طرح ریزی دقیق توالی های حرکتی گفتاری را از دست می دهد، بنابراین گفتار فرد ممکن است مبهم، ناهماهنگ، کند یا دارای تلاش زیاد باشد.

آپراکسی گفتار می تواند در اثر آسیب به مناطق خاصی از مغز (معمولاً قشر حرکتی یا مناطق مرتبط با برون داد گفتار) ایجاد شود.

تمایز آپراکسی از سایر اختلالات گفتار

تمایز آپراکسی از سایر اختلالات گفتاری مانند دیزارتری (که ناشی از ضعف یا فلج عضلات گفتاری است) و اختلال واجی (که مربوط به الگوهای زبانی یا آواشناختی است) بسیار مهم است.

اختلال واجی	دیزارتری	آپراکسی	ویژگی
زبانی - آواشناختی	عصبی - عضلانی	حرکتی - برنامه ریزی مغزی	منشاء
قاعده مند	پایدار و یکنواخت	ناپایدار و متغیر	خطاها

اختلال واجی	دیزآتری	آپراکسی	ویژگی
کمتر مختل	معمولاً مختل	شدیداً مختل	وضوح گفتار
طبیعی	ممکن است مختل باشد	اغلب طبیعی	حرکات دهانی غیرگفتاری
کم یا متوسط	کمتر	زیاد و قابل مشاهده	تلاش گفتاری

تشخیص افتراقی دقیق بین این اختلالات برای انتخاب مسیر درمانی مناسب، ضروری است.

انواع آپراکسی (کودکان و بزرگسالان)

۱. آپراکسی گفتار در کودکان: (CAS - Childhood Apraxia of Speech)

یک اختلال رشدی نادر که در آن کودک از همان ابتدا در یادگیری توالی‌های حرکتی گفتاری دچار مشکل است. این کودکان معمولاً تأخیر در آغاز گفتار، بیان ناپایدار، حذف یا تغییر در هجاها و دشواری در تقلید دارند.

علت CAS ممکن است ژنتیکی، نورولوژیک یا ناشناخته باشد.

۲. آپراکسی اکتسابی گفتار در بزرگسالان:

این نوع اغلب در نتیجه آسیب مغزی (مانند سکته مغزی، ضربه مغزی، یا بیماری‌های نورودژنراتیو) به وجود می‌آید. افراد مبتلا ممکن است پیش از آسیب دارای گفتار طبیعی بوده و پس از آن در تلفظ صحیح و هماهنگی گفتار دچار مشکل شوند.

تأثیرات آپراکسی بر گفتار، زبان و روانی بیان

آپراکسی گفتار صرفاً یک مشکل تولیدی نیست، بلکه می‌تواند تأثیرات روانی و اجتماعی قابل توجهی نیز داشته باشد. از جمله:

- بر گفتار: تولید ناقص صداها، تکرار یا حذف هجاها، دشواری در آغاز گفتار، کندی یا تلاش زیاد هنگام حرف زدن.**
- بر زبان: در برخی کودکان، آپراکسی می‌تواند با تأخیر در رشد زبان بیانی همراه باشد.**
- بر روانی بیان: افراد مبتلا ممکن است دچار اضطراب هنگام گفتار، اجتناب از صحبت کردن یا کاهش اعتماد به نفس در ارتباطات اجتماعی شوند.**

فصل ۲: تاریخچه گیری جامع در آپراکسی

تاریخچه گیری دقیق و ساختاریافته، گام نخست در ارزیابی و تشخیص آپراکسی گفتار است. این مرحله به درمانگر کمک می کند تا با درک کامل از شرایط بیمار، علل احتمالی را شناسایی کرده و مسیر ارزیابی و درمان را هدفمندتر طی کند.

اطلاعات دموگرافیک و خانوادگی

جمع آوری اطلاعات اولیه مانند:

- نام و سن کودک یا بزرگسال
- جنسیت
- زبان اول و زبان های دوم (در صورت وجود)
- ترتیب تولد در خانواده
- تحصیلات والدین
- وضعیت شغلی و اجتماعی خانواده

همچنین بررسی وجود افراد دیگری در خانواده که دچار اختلالات گفتار، زبان یا یادگیری بوده اند، برای درک الگوی ژنتیکی یا زمینه های خانوادگی مؤثر بسیار مهم است.

تاریخچه رشد زبان، گفتار و مهارت های حرکتی

در کودکان، این بخش از تاریخچه گیری بسیار کلیدی است. باید بررسی شود:

- **کودک در چه سنی اولین کلمات را گفته؟**
- **آیا رشد واژگانی و جمله سازی طبیعی بوده؟**
- **آیا کودک تمایل به برقراری ارتباط کلامی داشته یا خیر؟**
- **وضعیت مهارت های حرکتی ظریف و درشت (مثل بستن دکمه، راه رفتن، گرفتن مداد) چگونه بوده؟**
- **در بزرگسالان، بررسی وضعیت گفتار پیش از بروز آسیب مغزی یا بیماری نورولوژیک نیز اهمیت دارد.**

بررسی سابقه پزشکی، نورولوژیک و ژنتیک

- **آیا سابقه سکته مغزی، ضربه مغزی، صرع، بیماری های مغزی یا حرکتی وجود دارد؟**
- **آیا کودک دچار تشنج، تأخیر حرکتی، یا مشکلات یادگیری بوده؟**
- **سابقه بیماری های ژنتیکی یا مادرزادی در خانواده وجود دارد؟**
- **آیا MRI یا EEG یا آزمایش های نوروپزشکی خاصی انجام شده است؟**

عوامل خطر و رویدادهای مهم در دوران بارداری، تولد و اوایل رشد

- **آیا بارداری پرخطر، زایمان سخت یا نارسایی اکسیژن وجود داشته؟**
- **تولد نارس، وزن پایین هنگام تولد یا مشکلات تغذیه ای در بدو تولد؟**
- **بستری شدن در NICU یا دریافت خدمات ویژه در ماه های اول زندگی؟**

این عوامل می‌توانند بر رشد نورولوژیک و حرکتی کودک تأثیرگذار باشند و زمینه‌ساز آپراکسی باشند.

سوالات کلیدی برای مصاحبه با والدین بیمار

در ادامه چند نمونه از سوالات کاربردی برای استفاده در جلسه مصاحبه آورده می‌شود:

- آیا کودک می‌تواند به راحتی تقلید کند؟ اگر نه، در چه کلماتی مشکل دارد؟
- آیا گفتارش در روزهای مختلف یا با افراد مختلف متفاوت است؟
- آیا متوجه تلاش زیاد هنگام حرف زدن شده‌اید؟
- آیا کودک از صحبت کردن اجتناب می‌کند یا ناراحت می‌شود؟
- در صورت بروز آپراکسی اکتسابی، چه زمانی علائم آغاز شد؟ آیا همراه با رویداد خاصی بود (مثلاً سکت، تصادف)؟
- آیا درک زبانی کودک طبیعی است؟